

00:05

Welkom bij 450 jaar jezelf zijn. Een podcast waarin we het over de Pride zullen hebben en waarin wij, Dokter Looi van Kessel, Dokter Pieter Slaman en ik zullen onderzoeken of en hoe je 450 jaar jezelf kon zijn aan de Universiteit Leiden. Mijn naam is Camilla Kwende en graag stel ik je eerst voor aan dokter Looi van Kessel. Ik ben Looi van Kessel. Ik ben universitair docent Literatuur Wetenschappen en Gender Studies aan de faculteit van geesteswetenschappen.

00:35

En tot afgelopen september was ik de voorzitter van het LHBT plus netwerk van de Universiteit Leiden. En dus in die hoedanigheid hebben wij samen het afgelopen jaar de boot van de Universiteit Leiden voor Pride georganiseerd. Dat was voor mij de derde keer dat ik dat deed. En dit jaar (2025) hadden wij als thema 450 jaar jezelf zijn. Een thema dat een beetje strategisch leek in te haken op

01:04

de 450ste verjaardag van de Universiteit Leiden. Maar met dat thema dachten wij ook van ja, er zitten wat ongemakkelijke vragen aan vast. Is het wel zo dat mensen 450 jaar zichzelf hebben kunnen zijn aan de Universiteit Leiden? Dus het idee van deze podcast was dat wij gaan onderzoeken of dit daadwerkelijk wel zo geweest is en of we niet een kritische noot bij dat thema van Pride Leiden.

01:33

konden plaatsen.

01:36

En ook stel ik je graag voor aan Dr. Pieter Slaman. Ik ben Pieter Slaman. Ik ben universiteitshistoricus hier in Leiden. Dus ik onderzoek het eigen verleden van de Leidse universiteit. Ik ben ook onderwijshistoricus. Ik onderzoek de Nederlandse onderwijsgeschiedenis. En ik ben daarnaast UD bij het Dual PhD Center van de Faculty of Governance en Global Affairs. We zitten bij elkaar in het mooie Leiden. Aan Rapenburg 70, waar het bestuursbureau van de Universiteit Leiden zit.

02:07

En daar start Pieter het gesprek. Ik ben universiteitshistoricus en universitair docent geschiedenis. En we hebben het afgelopen jaar het 450-jarige bestaan van de universiteit gevierd. En ik ben overal met mijn gezicht te zien geweest en ik heb een essay geschreven over academische vrijheid. En ik ben ook bovendien gevraagd door het universiteitsbestuur om op het thema academische vrijheid een soort voortrekkers rol te spelen.

02:34

En bij het schrijven van dat essay en bij het nadenken hierover stak het mij telkens dat we altijd hele mooie idealen hebben gehad. Iedereen mag vrij meedoen. Iedereen die de juiste argumenten, het juiste onderzoek, de juiste empirische bewijzen heeft, die kan alles zeggen. En ondertussen hoor je natuurlijk toch voortdurende klachten om je heen dat het eigenlijk in de dagelijkse praktijk niet echt zo is. En op het moment dat je streeft naar een verbetering, en volgens mij moeten we dat allemaal,

03:00

Kunnen we daar kritisch over nadenken, kritisch naar kijken? Hoe komt het dat we zo'n hooggespannen ideaal hier hebben van vrijheid, waar eigenlijk ook een beetje gelijkheid bij hoort, want anders is niet iedereen vrij? En hoe komt het dat toch die klacht rond blijft gaan? En dit is nou een van die onderwerpen waar ik van wakker kan liggen. En daarom vind ik het heel interessant om hier vandaag met jullie in te duiken. Looi, hoe is dit voor jou? Ja, ik heb zojuist al verteld dat ik mee heb geholpen aan de organisatie van de universitaire boot tijdens Pride Leiden. Dus ik zit hier ook heel erg

03:29

Vanuit mijn vorige rol als voorzitter van het LHBT+ -netwerk, als voorzitter van het netwerk heb ik me hart gemaakt voor de queer gemeenschap aan de universiteit Leiden en geprobeerd om de queer gemeenschap een gevoel te kunnen geven van dat ze welkom zijn aan de universiteit. Maar ik zit hier ook als docent gender studies en binnen gender studies doe ik veel onderzoek naar vormen van insluiting naar uitsluiting en

04:00

Ben ik ook heel erg geïnteresseerd in de vraag van academische vrijheid. Zeker rondom thema's als gender en seksualiteit zijn er tegenwoordig hele verhitte debatten. Verhitte debatten die vaak meer politiek van aard lijken te zijn dan academisch van aard. Ik ben benieuwd of die politieke debatten wel gevoerd moeten worden per se aan de universiteit. Of dat we dan de taak van de universiteit eigenlijk uit het oog verliezen.

04:30

Ja, dat is een van de grote hete hangijzers rondom academische vrijheid. Enerzijds is er een enorme vrijheid om van alles en nog wat te zeggen. En je hebt als burger ook nog eens vrijheid van meningsuiting, wat eigenlijk juridisch iets anders is. Maar het wordt wel vaak gezegd en ik denk dat dat ook klopt. Als je een beroep doet op academische vrijheid, dan moet je ook wel komen met empirisch bewijs of in elk geval sluitende argumentatie. En het is heel ingewikkeld om deze dingen uit elkaar te trekken. En zeker als het gaat over sociale normen.

04:59

Worden veel dingen vanuit onderbuik gezegd zonder dat daar nou empirie, zonder dat er nou bewijs of zonder dat er nou logische argumentatie bij is. En ja, dit is denk ik een van de grote worstelingen van de universiteit en niet alleen in de 21ste eeuw, want we maken al 200 jaar emancipatie golven mee die elkaar opvolgen en we zitten nu weer in midden een. Dat maakt dit zo boeiend.

05:25

Emancipatiegolven, nu, maar ook in het verleden. We kijken naar 450 jaar jezelf zijn. En heden en verleden willen we samen laten komen. Willen we beide onderzoeken in deze podcast. Dus, Pieter, hoe gaan we dat aanpakken? We hebben alle drie nagedacht met elkaar over de vraag in hoeverre we echt vanzelf konden zijn in die 450 jaar en we zijn allemaal een andere periode ingedoken.

05:51

Camille, jij bent de 18e eeuws archieven van de stedelijke rechtbank ingegaan. Wat heb je daar gevonden? Ja, nou ik neem mee met mij vandaag het verhaal van Abraham Feijs. Dat is een 19-jarige kleermaker die was veroordeeld voor homoseksualiteit, of toen heette het 'sodomie'. Tijdens zijn behoor verklaarde hij dat hij nog nooit met een vrouw had geslapen en er was echt groot reactie vanuit de ondervragers.

06:17

En wat wel te merken is in de archieven is dat er staat duidelijk geschreven dat de ondervragers scholden hem uit. Omdat hij met mannen sliep, in plaats van vrouwen, dat is wel wat gemerkt is inderdaad. En ze noemde hem onverbeterlijk. En daarom was hij opgehangen. In Leiden zelfs.

Dus, hij is ter dood veroordeeld hier in de stad vanwege homoseksuele relaties.

Ja, inderdaad. Kun je ook zeggen of in dat verhoor nog de vraag speelde naar het verschil tussen zijn oriëntatie en zijn praktijk?

06:46

maakt het uit of je je aangetrokken voelt tot mensen van hetzelfde geslacht, maar daar verder niks mee doet. Of dat je echt ook seks hebt met mensen van hetzelfde geslacht bijvoorbeeld. Ja, onderzoekers maken wel een verschil tussen sodomie en homoseksualiteit qua gedrag. in die periode vanuit waar de vraag ontstaat, ja, was het iets van een identiteit toen of is het gewoon iets wat mensen deden? En wat te zien is in het verhaal van Abraham Feist is dat ook al is er veel...

07:15

te zeggen over, ja, mensen identificeren zich niet als “sodometers” in die zin, van die tijd.

De term homoseksueel bestond nog niet eens.

Ja precies. Maar ja, mensen weten wel wie dat zijn en ze doen het ook wel in het openbaar en er werd gesproken, vaak gesproken over “mensen van dat soort”, of “mensen die zo zijn”, en ook wist iedereen wat er bedoeld werd met de term “familiariteiten”.

07:41

Dus de mannen legden dit tijdens de rechtszaken ook duidelijk aan de rechters. Dus, ja.

Ja, ja. Ik vind het ook al heel veelzeggend dat de term dan sodomie is, van het bijbelse sodom en gomorra dat door God werd vernietigd, verweegd ontucht en allerlei onzellijke praktijken. Dus het werd ook echt heel erg in zo'n bijbelse context gezien als dat wat door God verboden is eigenlijk. Maar het hele boeiende is, er zijn ook jongens voor de universitaire rechtbank, de universitaire Vierschaar verschenen.

08:11

met de aanklacht van “sodomie”. En die jongens werden niet opgehangen en deze kleermaker wel. En dat past in een veel breder patroon waarin ook bijvoorbeeld studenten die seksueel geweld tegen vrouwen pleegden in de stad er goed mee wegwamen of goed gennadig mee wegwamen. Er was een enorm verschil in strafhoogte tussen die academische vierschaar en de stedelijke rechtbank. En daar kun je eigenlijk bijna niets anders in zien dan een standsverschil in straffen.

08:39

En dat maakt bij sodomie dus ook heel veel uit, want in de 18de eeuw is er een grote hoos geweest van executies rondom sodomie. Veel meer dan ervoor eigenlijk zelfs nog en zeker dan daarna natuurlijk. In diezelfde 18de eeuw werd je door de academische vierschaar vrijgesproken. En dit heeft er wel sterk mee te maken dat de universiteit een soort voogdrol tegenover zijn studenten overnam van ouders. Veel studenten waren nog minderjarig, ouders waren vaak ver weg.

09:05

Dus de rector die onder andere ging over de tucht aan de universiteit, die nam een ouderlijke rol. En het waren heel veel zonen uit de maatschappelijke elite. Er waren reputatie, hoogstaande reputaties die beschermd moesten worden. Dus het streven was er naar gericht ten eerste om dingen uit openbaarheid te houden. Dat lukte niet altijd, maar dan was het streven toch naar gericht om iemand ermee weg te laten komen zodat een toekomst nog open lag, zodat er nog iets van dat leven gemaakt kon worden.

09:32

En dat is natuurlijk een enorme standsverschil klassenjustitie, maar dat is wel waar in de vroegmoderne tijd eigenlijk de samenleving op gebouwd was. Dat rechtssystemen verschilden per groep waar je toe behoorden, per stand waar je toe behoorden, zelfs welk beroep je uitoefende, of je wel of niet de stedeling was. En als je het hebt over sodomie dan, homoseksualiteit in die periode, dan is dat helemaal onderdeel van dat systeem. Pieter, is dit dan ook de periode dat de term Utrechtenaar ontstaat?

10:00

Ja, dat is iets fascinerends. Het woord Utrechtenaar voor homoseksueel. Ten eerste een bedekte term zodat je niet een passend of treffend woord hoeft te gebruiken. En ten tweede een woord dat verwijst naar een andere plaats, waardoor je kan zeggen ja, dat is iets wat achter Woerden plaatsvindt, maar hier niet/ niet ons probleem. Nee, precies. Dus dit is de tijd dat de Utrechtse rechtbank echt tientallen mensen ter dood veroordeelde vanwege wat toen sodomie werd genoemd. Het was echt een heel breed beleefd

10:29

schandaal in die tijd en die straffen werden ook uitgedeeld omdat men vreesde voor een straf van God als homoseksualiteit kon bestaan en vandaar natuurlijk ook die term sodomie. En daar vond men dat er heel hard opgetreden moest worden en ik denk dat je deze doodstraf van Feijs wel in die context moet zien. Zo'n woord Utrechter zegt alles, we hebben het er niet over, en het is niet iets van hier. Dat is eigenlijk wat die term zegt. Ja, dus we hebben die term Utrechtenaar en toch wordt hier in Leiden iemand ter dood veroordeeld. Camilla, waarom gebeurt het dan ook in Leiden?

10:59

Ja, als voorbeeld dus. Sinds 1730 was "sodomie" streng verboden. En in 1733 die heksenjacht. En in die tussentijd, in Leiden is er weinig te zien, dan werd in 1772 Abraham Fais als voorbeeld gebruikt. En waar maak je dat dan uit op? Dat Abraham Feijs als voorbeeldfunctie werd gebruikt? Nou, wat er nog werd geschreven is dat...

11:26

Vanuit het vonnis kunnen ze zien dat het lichaam van Abraham Feijs, ze hebben die twee uur gewoon openbaar laten staan. En bleef aan de Galf hangen. Ja, bleef aan de Galg hangen. Maar ja, dat is niet "zo" gezegd. Ze zeggen wel dat zijn lichaam daar na het hangen, ik denk dat hij dan wel niet hing, twee uur aan de Twee uur aan de wurgpaal pronken stond... voor twee uur. En dan door de Diefsteeg, Breestraat en de Galgsstraat werd, soort van, "geparade".

11:54

Wat heel heel gruwelijk is. Maar dan dat zie je wel dat ze proberen te laten zien aan iedereen: "Hey, dit is wat er gebeurt." Zijn lichaam werd echt een voorbeeld dat aan iedereen getoond werd door de stad waar je ook woonde in de stad. Precies. Het is wel interessant dat het past in de zwaarste categorie van straffen, dat je een voorbeeld stelt aan het Galgewater - sas het heel normaal om mensen wekenlang ten toon te laten hangen aan de Galg of op het Rad.

12:24

En ja, deze kende ik nog niet, dat iemand echt door de straten, dat een lichaam door de straten wordt geparadeerd. Natuurlijk met dezelfde functie. Het geeft vooral, denk ik, aan dat dit echt een misdaad van de zwaarste categorie was met de zwaarste straf. Je zei ook net, was daarvoor acht jaar niet gebeurd, dus het was zeker geen dagelijkse praktijk dat iemand op zo'n manier veroordeeld werd.

12:48

Dat was de 18de eeuw. Maar zoals Pieter al zei, we bespreken meer tijdsperiodes in deze podcast. Pieter, zou je ons mee kunnen nemen naar de 19de eeuw? Welk verhaal heb jij meegenomen? In de 19de eeuw zie je dat vooral voor professoren en studenten geldt dat die bij de hoogburgelijke kring horen en dat die heel erg hun leven leiden in de hoogburgelijke norm zoals die in Nederland geldt op dat moment. En het is een behoorlijk strenge seksuele moraal.

13:17

Zo streng dat eigenlijk de norm is: seks hoort alleen tussen een man en een vrouw binnen het huwelijk. Nou, dat is eigenlijk zo'n strenge moraal dat iedereen wel wist dat er heel grootschalig buiten die norm op seks beleeft werd, liefde beleeft werd. En het interessante is, dit geldt niet alleen voor mensen die afwijken van de heteroseksuele norm, dit geldt eigenlijk voor iedereen.

13:41

Dus dat betekent dat er een heel breed gedeelde dubbele moraal was, waarin je het openbaar keurig gedroeg, tussen aanhalingstekens "keurig gedroeg" volgens de burgerlijke moraal, maar waarin er achter gesloten deuren van alles gebeurde wat je niet in het openbaar wilde hebben. En mensen wisten dat ook tot op grote hoogte van elkaar. En dat betekent dat die dubbele standaard eigenlijk een soort beleid was. Het betekent dat een aantal dingen verdwenen uit het strafrecht. Dus homoseksualiteit was ook verdwenen uit het strafrecht. In 1911 kwam het weer terug.

14:10

In 1911 werd er gezegd, homoseksuele relaties onder de 21 jaar zijn verboden. Maar dat is dus een norm die later weer strenger is gemaakt. Maar om even terug te komen op die 19e eeuw, die verborgen levens, die werden eigenlijk min of meer gedoogd. Dus er is veel onderzoek gedaan naar prostitutie in die periode. Daarvan werd gezegd, ja, het hoort niet volgens de norm, maar met name mannen moeten wel hun driften ergens kwijt kunnen. Dus dat wordt oogluikend toegestaan.

14:36

Maar eigenlijk is dit onderwerp veel breder dan dat. Er was een heel ruime sfeer van verborgen seksuele contacten tussen mannen en vrouwen, maar ook tussen vrouwen en vrouwen en mannen en mannen. En omdat dat allemaal in het verborgen plaatsvond, was die ruimte er wel. En dat ging allemaal onder die grote mantel van hier gaan we het dus niet over hebben. Nou, zijn best veel verhalen bekend van dingen die enerzijds publiek schandaal waren en anderzijds dingen die gewoon bestonden.

15:04

Er is veel gespeculeerd, bijvoorbeeld, over de 19e eeuwse hoogleraar geschiedenis, vaderlandse geschiedenis Robert Fruin. Die was nooit getrouwd. In die tijd betekende dat natuurlijk met een vrouw. Had hele warme hechte mannenvriendschappen, is ook met zijn warmste vriend samen in één graf begraven. Hij heeft er nooit iets over gezegd in het openbaar. Het is ook helemaal niet duidelijk of dit een homoseksuele relatie was.

15:30

Maar dat doet ook eigenlijk helemaal niet zo heel veel ter zake. Want wat je hier wel heel erg ziet, is dat hij zijn liefdesleven heel erg verborgen heeft gehouden. Als in zijn briefwisselingen kijkt, in zijn biografische materiaal, daar wordt geen woord over gezegd. En dat kon hij ook vrij makkelijk doen, omdat veel meer mensen dat eigenlijk deden. Dat deden heteroseksuele eigenlijk ook in die periode. En dan waren er allemaal vermoedens en er waren ook mensen die heel kritisch waren op Fruin en die gebruikten dat dan ook tegen hem. Dus dat is ook zo'n signaal

15:59

van die dubbelheid. Aan andere kant, hij is wel tot aan zijn dood hoogleraar geweest en er is niet een soort strafprocedure op touw gezet of dat soort zaken. Dus ik vind in de 19e eeuw is echt een tijd van die dubbele moraal en omdat zoveel mensen, vanwege die strenge moraal, een verborgen leven op nahielden, was er ook een zekere ruimte om er seksuele relaties op na te houden die niet paste in de moraal. En ja, die hypocrisie, die dubbele standaard,

16:28

ik heb eigenlijk het gevoel dat we daar nog steeds een beetje in leven, dat dat echt een soort beginsituatie is waar onze wereld van vandaag uit voortkomt. En mensen die nu een opmerking maken over bijvoorbeeld homoseksualiteit, ik vind het prima dat ze dat allemaal doen, maar ik hoef het niet te zien. Kijk, dat is nou de 19de eeuw in optima vormen. En je vertelt dus dat in de 19de eeuw het allemaal heel erg binnen kammers blijft, dat het gebeurt, maar...

16:55

je moet er vooral niet over praten en je moet het niet laten zien. In diezelfde periode zie je internationaal andere bewegingen. In Engeland heb je bijvoorbeeld de Oxford School, mensen rond onder andere ook Oscar Wilde die essays schrijven over Griekse liefde en essays schrijven over Shakespeare en dat Shakespeare homoseksueel zou zijn geweest. Die beweging zie je in Nederland helemaal niet. Ik denk dat dit wel sterk te maken heeft met die

17:22

Calvinistische sfeer in Nederland die ook strenger werd. Want rond 1901 werd Abraham Kuyper dan eindelijk premier en kon er echt Calvinistisch beleid komen. En een heleboel dingen die onder de liberale heren wel min of meer werden toegestaan, die werden nu ineens expliciet verboden. Dus daar kwam ook dat verbod op seks van het gelijkgeslag onder de 21 jaar vandaan. 248 bis. Ja, precies, precies. Dat wetsartikel.

17:46

Ja, het interessante is wel, ik heb het gevoel dus dat in Groot-Brittannië wat meer die liberale sfeer toonaangevend was en dat je in Nederland altijd die Calvinistische houding erbij hebt gehad. En die maakte dat dat wat verborgen was, nog wat beter verborgen moest blijven dan in Groot-Brittannië. Tegelijkertijd zien we in de 19de eeuw verschillende academische stromingen ontstaan. Je krijgt dingen als seksuologie.

18:13

Onderzoekers als Havelock Ellis en Magnus Hirschfeld en Krafft-Ebing gaan onderzoek doen naar seksueel gedrag en homoseksualiteit en komen dan ook met termen als homoseksualiteit, urning, sexual inversion. Die wetenschappelijke productie over seksualiteit in de 19e eeuw. Heeft dat ook effect op hoe in Nederland nagedacht wordt over homoseksualiteit?

18:41

Ja, ik denk het wel. En vanuit een kader van gelijkheid kun je dat geen vooruitgang noemen. Kijk, wat er verandert is, het verliest die religieuze lading. Dus het is niet meer sodomie, maar het komt nu echt in de sfeer van de ziekte leer, van de pathologie, van de afwijkingen

terecht. Dan komt er dus ook zo'n term aan als homoseksualiteit. En dat kan ervoor zorgen dat je op zich als mens wel wordt geaccepteerd, maar je bent ziek. Dus dan is dat nog steeds iets dat bestreden moet worden, dat afgeweerd moet worden enzovoort.

19:10

En het verhaal over dat artikel 248 bis uit 1911 is daar wel heel veel zeggend in. Waarom werd seks tussen mensen van gelijkgeslacht onder de 21 jaar verboden? Het idee was homoseksuele kunnen zich niet voortplanten, hebben daarom geen natuurlijke manier om hun groep in stand te houden. Daarom hebben ze recrutering van jonge mensen nodig en seks met jongens onder de 21 jaar. Het ging dan expliciet over jongens vaker, dus meisjes, dat werd een beetje verborgen gehouden. Vrouwen, dat was dan veel minder een besproken onderwerp.

19:40

Maar seks met jongeren werd verboden om te voorkomen dat tussen aanhalingstekens "gezonde jonge mensen" werden gerekruteerd tot wat een ongezonde groep was. En dus in 1911 werd de norm strenger dan die daarvoor was vanwege een pathologische redenering in plaats van een religieuze. Ja, dus en hierin leiden die theorieën. Dat waren geaccepteerde wetenschappelijke theorieën. Hield de psychologie zich ook mee bezig. Dat idee van recrutering, dat zie je ook.

20:09

steeds weer terugkomen in periodes dat er grote maatschappelijke weerstand tegen homoseksualiteit en transidentiteit ontstaat. Dus in de jaren zeventig had je in de Verenigde Staten Anita Bryant met haar "Save Our Children" campagne waarin zij ook campagne voerde tegen homoseksuele leraren. Want als een kind een homoseksuele leraar voor de klas zou hebben staan dan zou die gerecruteerd kunnen worden tot de homoseksualiteit. Je ziet het meer recentig ook.

20:38

Een paar jaar geleden hadden we hier in Leiden tijdens Leiden Pride een drag queen story hour. Toen stond Gideon van Meijeren van de FVD te protesteren voor de bibliotheek in Leiden. Want als kinderen een drag queen zouden zien voorlezen, dan zouden ze ook gerecruteerd worden om transgender te worden. Dus dat narratief zie je steeds weer terugkomen. Ja, en eigenlijk is dat toch een directe voortzetting van dat pathologische denken. Want je redeneert niet vanuit het idee dit is iets wat in een aspect van de persoonlijkheid van mensen, nee,

21:07

Dit is iets waar mensen voor geronseld of gerecuteerd worden, ze worden ziek gemaakt. Ze worden ziek gemaakt, precies. En daarom zie je wel dat die 19e eeuwse pathologie leer, die wetenschappelijke idee, gewoon echt een hele lange levensduur heeft - zitten we eigenlijk nog steeds mee toch, Looi? Ja, dat zou ik wel zeggen. Maar dan is het wel heel interessant hoe die dubbele moraal daarna verder leeft als we de 20ste eeuw in gaan, Looi. Want jij bent ook gedoken in...

21:36

Het begin van de emancipatiestrijd echt voor homoseksuelen in de 20e eeuw. En dat is pas ver na de Tweede Wereldoorlog, hè?

Zeker. Eigenlijk pas in de jaren zestig komt de emancipatiestrijd echt op gang. Er begint al wel een emancipatiestrijd vlak na de Tweede Wereldoorlog. Je hebt in Amsterdam bijvoorbeeld de oprichting van de Shakespeare Club. Dat is al echt redelijk snel na de Tweede Wereldoorlog. Die kwam voor uit het blad Levensrecht.

22:04

Dat was een activistisch blad dat opkwam voor homorechten. En in 1949 is de Shakespeare Club in Amsterdam veranderd in het COC, dus het Cultuur en Ontspanningscentrum. Wat een mooi bedekkende term eigenlijk. Ja, die term Cultuur en Ontspanningscentrum is ook gekozen, net zoals de Shakespeare Club, gekozen om juist niet te veel te etaleren dat het om een homorechtenbeweging ging.

22:34

Het COC, het Cultuur- Omspanningscentrum krijgt redelijk snel een aantal kernen over Nederland heen. In 1951 komt bijvoorbeeld ook Den Haag erbij. In Den Haag was al een Louis-Couperus-vereniging dat voor homorechten opkwam. Dus dat vind ik ook wel mooi dat de auteur Louis-Couperus al in de jaren 40, 50 eigenlijk al dusdanig met homoseksualiteit werd geassocieerd, dat ieder geval de goede verstaander wist van - dit is een club voor Louis-Couperus. Dat zal wel voor homos

23:04

zijn. Maar het COC kreeg ook snel het imago dat ze aan assimilatiepolitiek deden. Dus het idee was dat COC vond dat de wettext 248 bis moest worden afgeschaft en dat seksuele relaties tussen mensen van hetzelfde geslacht toegestaan zouden moeten worden vanaf 16 jaar, zoals dat ook voor heteroseksuele relaties was.

23:32

Maar, om daar toe te komen was het vooral belangrijk om niet te veel op te vallen. homoseksuelen moesten laten zien dat ze net zo goed of net zo normaal waren als de

heteroseksuele Nederlanders. En die politiek van assimilatie, doe maar gewoon dan doe je al gek genoeg, dat is ook zo'n typisch Nederlandse houding, die begon in de jaren zestig steeds meer vooral jongere homoseksuele en lesbiennes

24:01

tegen te staan. In de jaren zestig krijg je de tweede feministische golf, de seksuele revolutie, verschillende emancipatiebewegingen die in de jaren zestig ontstaan. En ook homoseksuele activisten varen mee op die golf. In Leiden wordt bijvoorbeeld in 1968 de Leidse studentenwerkgroep Homosexualiteit opgericht. En dat is een werkgroep die zich nog feller

24:30

verzetten tegen seksuele discriminatie. Zij waren fel tegenstander van 248 bis. Ze hebben ook voor de Tweede Kamer gedemonstreerd en ze waren ook fel tegen seksuele discriminatie binnen het Leidse studentenleven. Omdat in Leiden in het studentenleven er ook geen ruimte was voor homoseksuele uitingen.

24:56

En Leiden heeft dan ook de naam een beetje hoogburgerlijk en conservatief te zijn of geweest te zijn. Je het gevoel dat Leiden je wezenlijk afwekt van Amsterdam? Dat is denk ik lastig te zeggen. Leiden heeft nog steeds het imago om heel burgerlijk en conservatief te zijn. Ik heb hier als student ook rondgelopen begin 2000 en toen voelde ik mij als homoseksuele studenten niet per se heel erg welkom op

25:20

Minerva of Augustinus. Zo'n masculine cultuur met heteronormativiteit die ongeveer uit het raam geschreeuwd wordt. Ja, en ik kan me heel goed voorstellen dat homoseksuele studenten in de jaren 60 en jaren 70 zich ook niet zo goed durfden te tonen op de plekken die juist voor studenten bedoeld waren of zich niet per se zichzelf durfden te zijn. Ik heb in dat verband wel nog een mooie.

25:45

anecdote, want je had het net over die werkgroep die in Leiden 1968 aan het werk ging. 1968 is toevallig ook het jaar waarin de Hi-Fi de eigen discotheek van het Leids Studentencorps open ging. En vrijwel meteen stuurde de werkgroep daar het zogenaamde Roze Dans Peloton op af. Dus dat waren jongens die gingen daar met elkaar dansen, wat aanstootgevend gedrag was. Die werden door de zaalwacht keer op keer de zaal uitgezet op straat.

26:10

Maar dan stonden ze er volgende week gewoon weer en de week erop weer. En net zo lang totdat ook die corpsleden zeiden, joh, laat ze lekker en toen zij noemde dat acceptatie door confrontatie. En daarmee zie je dat die houding van die Leidse werkgroep Homosexualiteit heel erg anders is dan het COC. De Leidse werkgroep Homosexualiteit zegt: we moeten echt confronteren, moeten onszelf kunnen zijn, de mensen, eigenlijk laten zien dat wij anders zijn.

26:37

En we moeten ons niet meer proberen te conformeren aan de heteroseksuele norm. Juist die assimilatiepolitiek die het COC voorstond.

Het is ergens wel verstandig, want Leiden zag zichzelf ook altijd als heel liberaal. En als je dat waar wil maken, dan zou je eigenlijk niks mogen stellen tegen mensen die op deze manier actie voeren. Dus ik vind het wel tactisch slim. Het laat ook wel goed zien dat Leiden helemaal niet zo liberaal is dan dat ze zichzelf graag wil zien.

27:07

Ik heb trouwens over anekdotes gesproken. Oscar Hammerstein, de advocaat, schreef zijn memoires. Heb je dat gezien? In de vroege jaren 80 was hij lid van Minerva en hij schreef daarover. Ofschoon praktiserend homoseksueel heb ik het zelf in Leiden nooit uitgedragen. Maar later bleek iedereen het allang te weten. Goede wijn behoeft geen krans. Dit is nog steeds gewoon volop die dubbele 19e-eeuwse moraal die daar aan het werk is.

27:34

Dat open geheim eigenlijk van homoseksualiteit. Je doet het wel en niemand praat erover, maar iedereen weet het eigenlijk ook wel. Ja, bijzonder in dat verband is wel dat Floris Michiels van Kessenich, die in Minerva nog steeds bekend staat als de grote voortrekker, die in 1979 "Het Borrel- en Eetgenootschap der Deftige Heren Homoseksuelen" oprichtte. Dus je ziet het dan wel in de naam komen. Het gebeurt wel openlijk nu, maar ik vraag me af.

28:02

Hoe gezellig dat is geweest als je ook gewoon in die grote sociëteit als groep jezelf manifesterde. Je zet je af van de rest en daar komt waarschijnlijk ook wel een soort van sociale segregatie bij kijken, wellicht. Dat zouden we aan Minervanen moeten vragen. Ja, voor de volgende podcast.

28:25

Nu zijn we een heel stuk voortgeschreden met onze onderlinge sociale verhoudingen. Maar dan is natuurlijk de grote vraag waar staan we nu dan als universiteit? We hebben het niet meer over pathologie. We hebben het niet meer over sodomie. In theorie vinden heel veel

mensen dat je je eigen levenskeuzes moet moeten maken. Maar Looi, we hebben nog steeds een pride. Waarom is dat nodig in jouw ogen? Waar staan we nu? Dat is een hele goede vraag. Je zou bijna zeggen, er is zoveel zichtbaarheid van de LHBTI-gemeenschap

28:54

tegenwoordig is het nog wel nodig, zo'n Pride. Maar als ik met mijn studenten en met medewerkers, dus andere queer studenten en medewerkers, praat, dan hoor ik ook best wel veel onvrede, ook richting de universiteit en de manier waarop de universiteit, de LHBTI-gemeenschap beschermt. Je had het eerder over die voogdende rol die de universiteit zichzelf toedichte.

29:23

Dat is een rol die heel erg veranderd is, niet meer zo is als in de 18e eeuw, maar nog steeds wel een rol die de universiteit zichzelf toedicht. Tegenwoordig vindt de universiteit ook haar taak om voor het welzijn van de studenten te zorgen. Iedereen moet kunnen studeren aan de universiteit. Dus er is veel meer aandacht ook voor eerste generaties studenten en studenten met, ja, die via verschillende wegen.

29:52

aan de universiteit komen. Maar die rol wordt niet toch alle LHBTI studenten als even succesvol ervaren. Voorbeeld is bijvoorbeeld dat nu in de universitaire medezeggenschap een studentenpartij, de vrijmoedige studentenpartij zit, die openlijk homofobe uitspraken doet. En de LHBTI studenten en medewerkers zijn ook boos dat de universiteit

30:22

tijdens de introductieweek, de El-cid week bijvoorbeeld, het groot Nederlandse studentenvereniging een plek geeft op informatiemarkten. Dat is ook een studentenvereniging die, waarvan wordt beschuldigd, radicaal rechts te zijn en openlijk homofob is. Nou, voor zulke studenten schuurt het dus heel erg dat de universiteit aan de ene kant zegt, iedereen moet kunnen studeren aan de universiteit en moet zichzelf kunnen zijn.

30:50

Maar tegelijkertijd dat de universiteit het dus ook toestaat dat er studentenorganisaties rondlopen die juist tegen LHBTI studenten zijn. Ja, dit is echt de centrale knoop van de universiteit in de 21ste eeuw, denk ik. Want we willen academische vrijheid in een radicale vorm. Dus we zeggen elke vraag moet gesteld kunnen worden- elke mededeling over wat jij waar vindt moet gesteld kunnen worden. Dat is allemaal

31:18

waar, maar goed, dat gaat over het academische debat. Het gaat over wetenschap. Dat gaat over wat heb jij in je bronnen of in je proeven of in je theorieën gevonden. En dan heb je nog dat andere gesprek. Dat mag gaan over van alles en nog wat, ook als je er helemaal geen verstand van hebt. En dat mogen we ook allemaal, want we hebben vrijheid van meningsuiting hier. En in de universiteitsraad, die nieuwe partijen, die kunnen zich dan beroepen op de vrijheid om politieke stellingnamen te doen in zo'n gremium. Maar die twee samen in één

31:47

Universiteit is eigenlijk een ontzettend onding. Want het is volstrekt onduidelijk wanneer iemand een uitspraak doet op basis van expertise, bewijzen en theorieën - en dat mag doen dus onder de vlag van academische vrijheid- en wanneer je van alles en nog wat mag roepen maakt niet uit wat met een beroep op die vrijheid van meningsuiting. En deze knoop moeten we met elkaar wel zien te ontwarren. Want op het moment dat je echt wetenschappelijk vooruit wil komen, kun je niet in mijn ogen tegen bepaalde groepen zeggen: jij mag niet meedoen

32:16

want je geaardheid, want je afkomst, want wat dan ook. Dat is ook gewoon al een hele oude norm. Ik bedoel de reden van Clevering G. in 1940 ging er ook over, Het gaat niet aan om professor Meijers te ontslaan omdat hij Joods is, het gaat om de kwaliteit van zijn wetenschappelijke werken, van zijn argumenten - dat moet vooropstaan. En ja, in een helemaal ideale wereld zou ik ook zeggen, hou die twee dingen uit elkaar. Als je in het wetenschappelijke debat je dingen zegt op basis van je bewijzen, dan moet je dat kunnen doen.

32:46

Het wordt natuurlijk lastig op momenten dat er dan dingen gezegd gaan worden die andere mensen beschadigen, uitsluiten of hun identiteit ontkennen. En meestal gebeurt dat in mijn ogen helemaal niet op wetenschappelijke grond, maar op basis van gut feeling. En dat is iets wat eigenlijk in het wetenschappelijke debat absoluut niet thuishoort. Idealiter zou je het zelfs zover moeten kunnen scheiden dat je zegt van nou ja, op wetenschappelijke grond vind ik iets van jouw persoonlijkheid, maar ik waardeer jou nog steeds volop 100 procent op dezelfde manier als ik ieder ander

33:16

waardeer, maar misschien ben ik nu een beetje utopisch aan het denken. Ja, jij stelt eigenlijk voor om de wetenschapper de persoon compleet los te koppelen van de wetenschap die deze persoon bedrijft, of de wetenschappelijke argumentatie. Maar ik vraag me af of dat überhaupt zo mogelijk is. Ik geloof persoonlijk niet zo in het idee van de neutrale wetenschapper, omdat we allemaal toch met een specifiek perspectief

33:44

de wetenschap bedrijven. Wij identificeren ons met een gender, we identificeren ons met een nationaliteit of we zijn op een bepaalde manier geracialiseerd. We komen uit een bepaalde sociale klasse en die achtergrond bepaalt ook de manier waarop wij naar de wereld kijken. De feministische theoretica Donna Haraway noemt dat situated knowledge. We kijken allemaal naar de wereld met een bepaalde bril en die bril

34:12

zorgt ervoor dat we sommige dingen wel of niet zien. Heel lang is de wetenschap beoefend door witte heteroseksuele Anglo-Amerikaanse of Europese mannen. En dat zorgt er ook voor dat er vaak dingen niet zijn opgevallen, niet zijn herkend door de wetenschap. Veel feministische en wetenschappers van kleur, die hebben al sinds de jaren 70 en 80 flink in dat debat moeten breken

34:42

zodat hun perspectieven ook worden gezien. Een heel sterk voorbeeld hiervan vind ik dat bijvoorbeeld lang niet altijd herkend is hoe een hartaanval bij vrouwen zich manifesteert dan bij mannen. Omdat ook in de medische wetenschappen het mannenlichaam altijd als de wetenschappelijke norm werd gezien. Waardoor verschillen tussen mannen- en vrouwenlichamen gewoon door de medische wetenschap niet zo goed herkend wordt altijd.

35:11

Ja, ik spreek je hier niet tegen. Misschien wel op theoretische grond, maar niet op praktische grond. Want in de praktijk werkt dit zeker zo. Ik zou alleen wel nog wat vast willen wat vast willen houden aan de norm dat mensen dingen moeten kunnen betogen zonder aanzien des persoons. Dus dat is natuurlijk wel heel ingewikkeld. Jij zegt nu, het maakt wel degelijk uit waar je vandaan komt vanuit je persoonlijke achtergrond om iets te kunnen zien en om iets te kunnen zeggen. Tegelijkertijd haal je daarmee een soort paard van Troje binnen, omdat je dan zegt

35:40

we gaan selecteren op achtergronden bijvoorbeeld en daarmee gaan we boodschappen sturen. Ik zeg niet dat het gebeurt, maar die mogelijkheden, die open je dan. En als je zegt nee, we houden de inhoud en de persoon en de persoonlijke achtergrond strikt gescheiden van elkaar, dan zou je in theorie een open systeem moeten kunnen hebben waarin iedereen een zo groot mogelijke vrijheid heeft. Alleen ja, ik ben wel bang dat dit een beetje bovenmenselijke kwaliteiten van ons vraagt. Ik vraag me af of dat

36:10

die ideale situatie überhaupt ooit verwezenlijkt kan worden. Een wetenschapper moet zich wel natuurlijk kunnen distantiëren van diens eigen persoonlijke situatie. Dus je kunt vanuit jouw perspectief op de wereld een specifieke blik hebben op de wereld en daardoor sommige dingen makkelijker herkennen of meer oog voor hebben. Maar vervolgens moet je natuurlijk wel de stap zetten om die persoonlijke observatie wetenschappelijk te toetsen.

36:39

En ik denk dat dat vooral een punt is dat heel belangrijk is en waar we aan vast moeten houden. Ja, en een uitdaging voor ons allemaal is ook natuurlijk wordt datgene wat je ziet en wat je denkt voor een goed deel bepaald door waar je vandaan komt en wie je bent. Maar de bereidheid om desondanks van standpunt te wisselen op het moment dat je daar hele belangrijke wetenschappelijke argumenten voor ziet is toch ook cruciaal om met elkaar vooruit te kunnen.

37:05

Ja, dat is dus een reden waarom ik zeg, idealiter hebben we strikte scheiding tussen die inhoud en dat persoonlijke, wetende dat dat natuurlijk echt niet zo is, omdat wij allemaal beperkte, verre van perfecte, suboptimale ploetersaars zijn. Ja, en daardoor heb ik soms ook wel mijn bedenkingen bij debat van, oh, moeten we maar ook om het even wie kunnen uitnodigen aan de universiteit? Wat voor homofobe of transphobe uitspraken deze persoon ook doet?

37:34

Vanuit het kader van academische vrijheid zou je zeggen, ja, we moeten dat debat kunnen voeren. Mensen moeten uitgenodigd kunnen worden op de universiteit om hun uitspraken te doen, zodat we met die mensen in debat kunnen gaan. Maar in de praktijk vraag ik me af of dat debat dan wel zo gevoerd wordt. Komt er niet veel te vaak voor aan de universiteit dat je toch voor eigen bühne spreekt en dat mensen worden uitgenodigd om een beeld te bevestigen?

38:03

dat al gedeeld wordt onder degenen die die persoon uitnodigen. Ja, er spelen hier twee verschillende dingen een rol. Die eerste is, gaat dat debat dan ook al echt over wetenschappelijke inhoud? Komt iemand echt op basis van wetenschappelijke bewijzen een betoog tegen het toelaten van homoseksuelen aan de universiteit of in de samenleving of waar dan ook? Is dat echt een wetenschappelijk onderbouwd verhaal of is dat een gevoel of een mening of een traditie?

38:29

Maar het tweede is dat ons wetenschappelijk debat niet goed vooruit komt en belemmerd en beschadigd wordt op het moment dat we groepen categories beginnen uit te sluiten. Dat was de reden waarom ooit Johan Huizinga een nationaal socialist van leersweg stuurde van deze universiteit. En waarom Clevering het opnam voor zijn Joodse collega Meijers. Het is niet zijn achtergrond die bepaalt of hij goed academisch werk doet, maar de kwaliteit van zijn werk.

38:53

En daar moet de universiteit denk ik wel een harde norm stellen. Als er hier iemand komt spreken met een betoog dat categorisch een bepaalde categorie mensen moet worden uitgesloten, dan beschadig je de wetenschap. En dan zou je in mijn ogen als universiteit wel moeten zeggen, van dit is een inbreuk op de academische vrijheid van die andere groep die jij nu op de korrel neemt. Dus hoe vind jij dan dat de universiteit zou moeten handelen en moet reageren op de vrijmoedige studentenpartij die bijvoorbeeld in de mare heeft gezegd dat een vakgroep als

39:21

gender studies, toevallig mijn vakgroep, best wel opgeheven mag worden. Ja, ze zijn glibberig, alles mag best wel opgeheven worden. Dat is natuurlijk niet het soort uitspraak waarin ze zeggen wat ze eigenlijk willen zeggen. Dat is altijd het moeilijke dat dat wat er onder zit, de boodschap die er onder zit, die is zo giftig. Maar wat er volgens mij moet gebeuren is dat continu die norm herhaald moet worden. Iedereen doet mee op basis van inbreng, kwaliteit, argumenten. Als jij het daar niet mee eens bent,

39:50

Dan moet je dat nu gaan zeggen. Dus wees open. Ik denk dat de universiteiten mensen in de omgeving van deze partij ze niet de kans moeten geven om wat ze hier echt van vinden een beetje in bedekte termen verborgen te houden. Kom allemaal, even ordinair gezegd met je plasje voor de dokter, voor de draad ermee. Wat denk je echt? Wat is echt je standpunt? En is dat op wetenschap gebaseerd of niet? En zo niet? Dan ben je nu uitgepraat. Daar zit een grens volgens mij. Dus eigenlijk is dit een oproep aan het college van bestuur om die boodschap

40:19

harder en blijvend uit te dragen. Dat is het.

40:25

En daar eindigen we deze podcast mee, een oproep eigenlijk. In deze podcast gingen we met elkaar op onderzoek. Bekeken we in hoeverre je aan de universiteit Leiden 450 jaar jezelf kon zijn. En jezelf vandaag de dag en in toekomst kan zijn. Dank dat je naar deze podcast luisterde en graag tot de volgende keer.

Bronnen

- Boon, Leo J. *'Dien godlosen hoop van mensen': vervolging van homoseksuelen in de Republiek in de jaren dertig van de achttiende eeuw*. Edited by I. Schöffers and J. Roelevink, De Bataafsche Leeuw, 1997.
- “De incorrigebele Abraham feijs eindigt zijn leven aan de galg.” *Leidsche Dagblad*, 14 September 1983, pp. 3, <https://leiden.courant.nu/issue/LD/1983-09-14/edition/0/page/3>.
- Donderdagavond Eetclub. “Historie.” *Donderdagavond Eetclub*, <https://www.donderdagavondetclub.nl/club/historie>.
- van Eeten, Peter. ‘Wandeling langs de roze kant van Leiden’ in: Dirk van Eck-Stichting Leiden, *Tweeëntwintigste Jaarboek der sociale en economische geschiedenis van Leiden en omstreken 2010*, Leiden, 2010, pp. 188-204.
- “Geschiedenis” *COC Leiden*, 2020. <https://www.cocleiden.nl/geschiedenis>
- Herdt, Gilbert. *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History*. Princeton University Press, 2020. *Project MUSE*, <https://muse.jhu.edu/book/79036>
- “Hoe studenten 50 jaar geleden de Leidse homobeweging ontketenden” *Universiteit Leiden*, 6 februari 2018. <https://www.universiteitleiden.nl/nieuws/2018/01/hoe-studenten-50-jaar-geleden-de-leidse-homobeweging-ontketende>
- van der Meer, Theo H. *Sodoms Zaad in Nederland. Het Ontstaan van Homoseksualiteit in de Vroegmoderne Tijd*. SUN, 1995.
- Noordam, Dirk-Jan. "Homoseksuele relaties in Holland in 1776." *Holland: Historisch Tijdschrift*, vol. 16, feb. 1984, pp. 3-34, <https://tijdschrift-holland.nl/wp-content/uploads/1984-16-01.pdf>.
- Noordam, Dirk-Jan. “Homosexualiteit en sodomie in Leiden, 1533–1811.” *Leids Jaarboekje*, vol. 75, Historische vereniging Oud Leiden, Leiden, 1983, pp. 72-105, <https://www.oudleiden.nl/publicaties/jaarboekje/75-1983/file>.
- Noordam, Dirk-Jan. *Riskante relaties: vijf eeuwen homoseksualiteit in Nederland, 1233-1733*. Verloren, 1995, pp. 212.
- Otterspeer, Willem. Groepsportret met dame III. De werken van de wetenschap. *De Leidse universiteit 1575-1672*, Amsterdam, 2005.
- “Podcast: hoe een Leidse student werd vervolgd om zijn homoseksualiteit.” *Universiteit Leiden*, 15 november 2021. <https://www.bibliotheek.universiteitleiden.nl/nieuws/2021/11/podcast-hoe-een-leidse-student-werd-vervolgd-om-zijn-homoseksualiteit>
- "Pride versus 18e-eeuwse klopjacht op homoseksuelen." *Nationaal Archief*, 24 juli 2019, <https://www.nationaalarchief.nl/beleven/nieuws/pride-versus-18e-eeuwse-klopjacht-op-homoseksuelen/>